

Paavo Ravila 1902—1974

Paavo Ravila, joka oli suomalais-ugrilaisen kielentutkimuksen ja koko suomalaisen kulttuurielämän merkkimiehiä, siirtyi manan majoille 16.4.1974 vaikean sairauden jälkeen.

Paavo Ilmari Ravila syntyi Laukaassa, Keski-Suomessa, vaihdemies Joonas Ravilan ja Hulda August Dorschin poikana 5.7.1902. Käytyään Turun Suomalaisen Lyseon (ns. reaaliylyseon) ja tultuaan ylioppilaaksi v. 1921 hän ryhtyi opiskele-

maan vastikään ovensa avanneessa Turun Suomalaisessa Yliopistossa pääaineenaan filosofia. V. 1924 hän valmistui ensimmäisenä uuden yliopiston kasvattina filosofian kandidaatiksi. Tämä filosofinen koulutus ja opiskeluaikojen jälkeenkin jatkunut filosofian harrastus kantoi hedelmää hänen siirryttyään kielitieteen alalle. Se ilmenee ennen kaikkea hänen yleistä kielitiedettä koskevasta tuotannostaan. Filosofian harrastus jatkui koko elämän ajan, mistä on todistena vielä v. 1973 ilmestynyt artikkeli »Adam Schaff kielifilosofina» (SUSA 72), joka lienee Ravilan viimeisin tieteellinen kirjoitus.

Ravila tunsikin kuitenkin kielitieteen omimmaksi alakseen ja siirtyi filosofian kandidaatin tutkinnon suorittuaan Helsingin yliopistoon sitä opiskelemaan. Siellä olivat hänen opettajinaan mm. Yrjö Wichmann, J. J. Mikkola, Frans Äimä ja Jalo Kalima. Ravila on kertonut etenkin Kaliman vaikuttaneen siihen, että juuri mordvan kieli aluksi tuli hänen kiinnostuksensa pääkohteeksi. Oman kertomansa mukaan hän joutui aloittamaan mordvan opintonsa omin päin, mutta hänellä oli sikäli onnea, että hän Suomalais-ugrilaisen Seuran ponnistusten ansiosta pääsi kesällä 1929 mordvalaisten luokse Neuvostoliittoon. Kun rajat sen jälkeen kokonaan sulkeutuivat tutkimusmatkailijoilta, Ravila valitsi uudeksi kenttätyönsä kohteeksi Petsamon merilappalaiset. Tämä oli myös alku hänen väitöskirjalleen, jota hän menestyksellisesti puolusti v. 1932. Jo samana vuonna hänet nimitet-

tiin Helsingin yliopistoon suomalais-ugrilaisen kielentutkimuksen dosentiksi. V. 1934 hän palasi vanhaan koti- ja koulu-kaupunkiinsa Turkuun kutsuttuna Turun Yliopiston suomen kielen ja sen sukukielten professoriksi, virkaan, jossa hän sitten oli viisitoista vuotta. Tätä Turun-kauttaan Ravila myöhemmin muisteli tieteellisen työnsä kannalta hedelmällisimpänä aikana. Turun Yliopisto oli silloin pieni, suuret opiskelijajoukot eivät olleet opettajaa rasittamassa. Harvalukuisten kollegojensa joukossa hänellä oli inspiroivia keskustelukumppaneita, joiden kanssa syntyi hedelmällisiä keskusteluja tieteen kysymyksistä. Paljon virikkeitä hän kertoi saaneensa etenkin Uno Harvalta.

Turun suomen ja sen sukukielten professorit ovat ennen ja jälkeen Ravilan olleet lähinnä fennistejä. Aineen tutkintovaatimuksetkin ovat aina olleet likipitään samat kuin Helsingin yliopistossa nimenomaan suomen kielen vaatimukset. Ravilan aika oli opetuksen kannalta varmaan hyödyllisellä tavalla poikkeuksellinen: silloin luennottiin suhteellisen monipuolisesti etäsukukieliä, eri otteisiin ainakin mordvaa, lappia, tšeremisiä ja unkaria. Ravilan luennot olivat aina erinomaisen selkeitä ja mielenkiintoisia, suuria linjoja vetäviä ja laajoja näköaloja aukovia. Hän opasteli oppilaitaan taitavasti tieteelliseen ajattelutapaan. Kuulijamäärät olivat kuitenkin vähäisiä, mikä johtui yliopiston pienenudesta. Suomen ja sukukielten opiskelijoita oli kaikkiaan vain kourallinen. Kuten Ravila itse kerran myöhemmin huomautti, on oikeastaan merkittävää, että tästä pienestä joukosta sentään on tullut kolmekin yliopiston professoria (Göran Karlsson, Eeva Kangasmaa-Minn ja näiden rivien kirjoittaja). Tässä on opettajalla varmasti paljon ansiota. Tieteelliselle uralle hän johdatti lisäksi mm. Kaino Heikkilän, mordvan sanakirjan tekijän. Suurena henkilökohdaisenaakin menetyksenä Ravila piti sitä, että maisteri Heikki Aikio, hänen apulaisensa mordvalaisainesten julkaisutyössä ja hänen oppilaistaan ehkä kaikkein lah-

jakkain, kaatui isänmaata puolustaessaan. Akateemikkoaikanaan, 1960-luvulla, Ravila vielä palasi palvelemaan entistä alma materiansa. Kun Turun Yliopiston suomen kielen ja sen sukukielten professorin virka oli tekemäni esityksen mukaisesti jaettu kahtia, hän hoiti uuteen suomalais-ugrilaisen kielentutkimuksen virkaan kuuluvaa opetusta, kunnes virka saatiin vakinaisesti täytetyksi.

Välillä, lukuvuoden 1947—48, Ravila hoiti Upsalan yliopiston suomalais-ugrilaisen kielten professorin virkaa. Siellä hänen opetustaan seurasivat mm. nykyiset professorit Bo Wickman ja Trygve Sköld. Kun satuin itse työskentelemään Upsalassa samaan aikaan, saatoin todeta Ravilan opetuksen hedelmällisyyden ja hänen kuulijakuntansa kiitollisuuden. Toisaalta hän Upsalan-aikanaan sai myös paljon hedelmällisiä virikkeitä omaan tutkimustyöhönsä. Upsalan yliopiston piirin lisäksi ansaitsee maininnan etevä saksalainen fonetikko, professori Paul Menzerath, jonka kanssa Ravila paljon keskusteli — molemmat asuivat Björn Collinderin asunnossa, jonka isäntäväki silloin oli Amerikassa.

Turun-kautensa loppuajan, 1948—49, Ravila oli humanistisen tiedekunnan dekaanina. V. 1949 hän siirtyi Helsingin yliopiston suomalais-ugrilaisen kielentutkimuksen professoriksi. Tässä virassa hän oli seitsemän vuotta mutta hoiti sitä lyhyemmän ajan, sillä osan ajasta hän oli yliopiston rehtoriksi valittuna vapaa professorin viran hoidosta. Hallinnollisiin tehtäviin hän joutui jo ennen rehtoriksi tuloaan: hän oli hist.-kielit. osaston dekaani 1951—52, yliopiston vararehtori 1952—53 ja sitten rehtori 1953—56. Nämä tehtävät eivät voineet olla olennaisesti haittaamatta hänen tieteellistä työtään, mutta v. 1956 hänet »pelastettiin tieteelle» — käyttäkseni erään kollegan sanontaa — hänestä tuli Y. H. Toivosen kuoltua silloisen Suomen Akatemian jäsen. Seitsemän tuloksekkaan tieteellisen työvuoden jälkeen Ravila palasi Helsingin yliopiston palvelukseen, tällä kertaa sen

korkeimpana hallintomiehenä, kanslerina. Tässä virassa hän oli viisivuotiskauden 1963—68 mutta kieltäytyi sitten uudesta ehdokkuudesta.

Helsingin-kautenaan Ravila oli kahteen otteeseen vierailevana professorina Yhdysvalloissa: v. 1951 Indianan yliopistossa Bloomingtonissa ja 1962 New Yorkin Columbian-yliopistossa. Jälleen hän oli sekä antavana että saavana puolena. Tapansa mukaan hän tarkoin seurasi asemamaansa tieteellistä elämää ja pyrki mahdollisimman syvällisesti tutustumaan sikäläiseen kielitieteeseen, joka silloin oli meillä suhteellisen vähän tunnettua ja ilmeisen aliarvioitua. Kotimaahan palatuaan hän toi meille tuoreita vaikutelmia ja tietoja: mainittakoon vaikkapa esitelmä »Uuden maailman kielitiedettä», jonka hän piti Suomalais-ugrilaisessa Seurassa v. 1952 (julkaistu Vir. 1952).

Virkatoimien ohella Ravilalla on ollut lukuisia tärkeitä ja vastuullisia luottamustehtäviä, mm. valtion humanistisen toimikunnan puheenjohtaja 1953—61 ja 1964—67, Sanakirjasäätiön valtuuskunnan puheenjohtaja 1953—70, Suomalais-ugrilaisen Seuran esimies 1953—68, Suomen Akatemian esimies 1963, Suomen Rooman-instituutin valtuuskunnan puheenjohtaja vuodesta 1963, valtion tieteellisen neuvottelukunnan puheenjohtaja 1964—67, Suomalaisen Tiedeakatemian esimies 1967—68, Kansallisten kielten ja kulttuurimuotojen tutkimuksen keskusliiton puheenjohtaja 1968—70. Kun kansainvälinen fennougristikongressi järjestettiin Helsingissä v. 1965, oli itsestään selvää, että Ravila valittiin kongressin presidentiksi.

Finnisch-Ugrische Forschungenin toimitukseen Ravila kuului vuodesta 1933 ja Virittäjän vuodesta 1953 lähtien. Mutta hän harjoitti myös kulttuuripoliittista julkaisutoimintaa toimittamalla turkulaisen Porthan-Seuran julkaisemaa Länsi-nimistä aikakauslehteä, joka ilmestyi v. 1936—39 ja 1941. Tähän lehteen päätoimittaja myös kirjoitti itse useita artikkeleita. Päivänpolitiikkaankin Ravila osallistui sodanjälkeisinä vuosina, jolloin hän kuului

Turun kaupunginvaltuustoon ja -hallitukseen. Sittemmin, Helsinkiin siirryttyään, hän kuului mm. eräiden suurten yhtiöiden hallintoneuvostoihin.

Ravilan osaksi tuli monia kunnianosoituksia, joista tässä mainitsen vain, että hän oli Turun Yliopiston ja Åbo Akademin kunniaohjori, Lapin Sivistysseuran, Porthan-Seuran, Suomalais-ugrilaisen Seuran, Suomen Kielen Seuran ja Svenska Litteratursällskapet i Finland'in kunniajäsen ja että hänelle myönnettiin mm. Suomen Leijonan suurristi. Useat kotimaiset ja skandinaaviset tiedeakatemit ja -seurat kutsuivat hänet jäsenekseen. Siitä arvonannosta, jota Ravila tutkijoiden keskuudessa nautti, on yhtenä osoituksena hänen 60-vuotispäiväkseen julkaistu lähes 700-sivuinen juhlakirja »Commentationes Fenno-Ugricae in honorem Paavo Ravila» (SUST 125), joka sisältää 50 tieteellistä artikkelia. Hänen lahjojensa monipuolisuutta kuvaa sekin, että hän so. dissamme saavutti reserviläiselle harvinaisen majurin arvon.

Ravilan elämäntyön tuloksellisuudesta ja monitahoisuudesta on osoituksena jo se, että hänen ulkonaisten elämänvaiheidensa pääkohdittainen esittely on vienyt näin runsaasti tilaa. Hänen tieteellisen tutkimustyönsä ala oli laaja. Kuten jo mainittiin, hän aloitti mordvan tutkijana, eikä hän tätä sarkaa koskaan hylännyt. Hänen ensimmäinen tieteellinen julkaisunsa koski mordvan vokalismaa: »Über eine doppelte vertretung des urfinnisch-wolgaischen *a der nichtersten silbe im mordwinischen» (FUF 20, 1929). Tämä oli jo itsenäistä asennoitumista kuvastava tutkielma, jossa hän osoitti, että tietyt vokalismin piirteet periytyvät vain mordvan erikoiskehityksen ajalta civätkä perustu ikivanhoihin vokaali- ja painovaihteluihin, kuten Setälä oli olettanut.

Mordvalaisainesten julkisuuteen saattajana Ravila suoritti suurtyön. Hän muokasi painokuntoon ja julkaisi Heikki Paasonen laajat kansanrunouskeräelmät neljänä, yhteensä kolmattatuhatta sivua käsittävänä niteenä: »Mordwinische Volks-

dichtung I—IV» (SUST 77, 81, 84, 91, v. 1938—47). Omat keräelmänsä hän julkaisi v. 1959: »Ersämordwinisches Wörterverzeichnis aus Malyj Tolkaj» (SUSA 61). Vuosikymmenten ajan hän myös ohjasi oppilaansa Kaino Heikkilän mordvan sanakirjatyötä. Kumpikaan ei valitettavasti saanut nähdä tätä työtä lopullisesti valmiina, mutta se oli kuitenkin jo niin lähellä valmistumistaan, että se saataneen lähivuosina toisten toimesta julkisuuteen. Heikkilästä laatimassaan muistokirjoituksessa Ravila on kuvannut mm. tämän työn vaiheita (Sananjalka 13, 1971).

Mordva säilytti asemansa Ravilan tieteellisen kiinnostuksen kohteena hänen elämänsä loppuun saakka, sillä vielä vuotta ennen poismenoaan hän julkaisi kaksi artikkelia tämän kielen alalta. Kirjoituksessa »Zur Kritik der mordwinischen Substrathypothese des russischen Akanje» (SUST 150, 1973) hän kritisoi sitä esitettyä teoriaa, että venäjän akanje-ilmio pohjautuisi mordvalaiseen substraattiin. Ersän painotussysteemiä hän taas selvittelee kirjoituksessaan »Der Akzent im Erza-Mordwinischen» (FUF 40, 1973).

Toinen kieli, johon Ravila mordvan ohella jo tutkijanuransa alkuvaiheissa erikoistui, oli lappi. Kuten jo mainittiin, hänen väitöskirjansa koski Petsamon merilappalaisten murretta: »Das Quantitätssystem des seelappischen Dialektes von Maattivuono» (SUST 62, 1932). Tutkimus on terävä analyysi lapin kvantiteettisysteemistä ja sen historiallisista yhteyksistä. Myöhemmin on mm. lapin astevaihtelu ollut Ravilan mielenkiinnon kohteena. Kirjoituksessa »Probleme des Stufenwechsels im Lappischen» (FUF 33, 1960) hän osoittaa etelälapin astevaihteluttomuuden myöhäsnyntyiseksi. Kiisteltyä kysymystä lapin kielen asemasta suomalais-ugrialaisten kielten joukossa hän on monipuolisesti selvittellyt artikkelissaan »Die Stellung des lappischen innerhalb der finnisch-ugrischen sprachfamilie» (FUF 23, 1935). Tähän kysymykseen hän palasi vielä pari vuosikymmentä myöhemmin: »Lappalaisten ja lapin kielen

ongelma» (Suomalainen Suomi 1957). Toisin kuin esim. Setälä, joka piti lappia suoraan suomalais-ugrilaisesta kantakielestä polveutuvana kielenä, Ravila korostaa lapin ja kantasuomen läheistä yhteenkuuluvuutta ja katsoo lapin kielen olenmaisilta osin polveutuvan esisuomesta tai varhaiskantasuomesta.

Lapinkin alalta Ravila on julkaissut kenttätönsä tuloksia. V. 1931 ilmestyi »Ruijanlappalaisia kielenäyhteitä Petsamosta ja Etelä-Varangista» (SUST 61) ja 1934 »Reste lappischen Volksglaubens» (SUST 68).

Ravila aloitti tutkijanuransa äännehistorioitsijana, kuten edellä on mainittu. Äännehistoriaa ja siihen tavalla tai toisella liittyviä probleemeja hän on usein myöhemminkin käsitellyt, milloin jonkin kielen erityiskysymyksiä tutkien, milloin taas tarkastellen jotakin kysymystä yleisemmältä kannalta. Jo ennen edellä mainittua lapin astevaihtelua koskevaa kirjoitusta oli ilmestynyt »Astevaihtelun arvoitus» (Vir. 1951), jossa Ravila esittää uuden, huomionarvoisen selityksen astevaihtelun synnystä. Tämän teorian mukaan astevaihtelun alkuvaiheena on ollut määräähdoin tapahtunut geminaattaklusiilien lyheneminen, josta on ollut seurausena yksinäisklusiilien heikkeneminen vastaavissa asemissa. Ilmiö palautuu varhaiskantasuomeen mutta ei olennaisesti kauemmaksi. Itämerensuomalaisten kielten ja lapin astevaihtelu kuuluu geneettisesti yhteen, kun sen sijaan samojedin astevaihtelu on täysin erillinen ilmiö.

Keskeistä itämerensuomalais-lappalaisen äännehistorian ongelmaa koskee kirjoitus »Eräitä varhaiskantasuomalaisia analogiatapauksia» (Vir. 1939). Siinä käsitellään eräitä kaksitavuisia *e*-vartaloita (*järvi, kaksi, sarvi, talvi* ym.), jotka lapin kielen todistuksen mukaan ovat alkuaan olleet *a* (*ä*)-vartaloita. Ravilan mukaan ne ovat sananloppuisen *a* (*ä*) > *i*-muutoksen välittämän analogian kautta siirtyneet *e*-vartaloihin. Kirjoituksessa »Vanhan suomalaisen runomitan problema» (Vir. 1935) pyritään löytämään selitys

siihen, miksi Kalevalan-mitta asettaa pääpainolliset tavut niin täysin eri asemaan kuin pääpainottomat. Ravilan tutkijalaadulle on yleensäkin ominaista, että hän pyrkii tunkeutumaan ilmiöiden alkujuuriin ja syihin. Hän ei tyydy vastaamaan kysymykseen »miten?» vaan yrittää vastata myös kysymykseen »miksi?». Kirjoituksessa »Onomatopoeettisten ja deskriptiivisten sanojen asema kielen äännesysteemissä» (Vir. 1952, englanniksi FUF 31) Ravila osoittaa valaisevin esimerkein, kuinka lainasanojen mukana tulleet vieraat äännepiirteet helposti saavat jalansijan onomatopoeettisissa ja deskriptiivisessä sanastossa. Tämäkin sanasto noudattaa äännerakenteessaan säännönmukaisuutta, joka kuitenkin on toisenlaista kuin kielen muun sanaston.

Ravilan tutkimusala laajeni jo suhteellisen varhaisessa vaiheessa meillä silloin valta-asemassa olleen äännehistorian ulkopuolelle, useallekin taholle. Yhdeksi hänen keskeisistä alueistaan muodostui historiallinen muoto-oppi, jolla tietenkin on paljon liittymäkohtia äännehistoriaan. Tutkielmassa »Über das finnisch-ugrische komparativsuffix» (FUF 24, 1937) hän selittää suomen, lapin ja unkarin nykyisen komparatiivisuffiksin alkuaan liittyneen pronomineihin ja ilmaiseen lokaalista tai temporaalista vastakohtaisuudesta; tästä suffiksi sitten on levinnyt adjektiiveihin ja sen funktio kehittynyt komparatiiviseksi. Lähtökohta on yhteinen, mutta kehitys on tapahtunut erikseen toisaalta unkarissa, toisaalta ims.-lappalaisella taholla. Kirjoituksissaan »Nomen verbale suomalais-ugrilaisissa kielissä» ja »Suomalais-ugrilaisen kielen taivutuksen historiaa» (molemmat Vir. 1945) Ravila liittyy niihin tutkijoihin, jotka ovat etsineet taivutus- ja johtoainesten alkuperää pronomineista. »Die Entstehung der exozentrischen Nominalkomposita in den finnisch-ugrischen Sprachen» (FUF 29, 1946) käsittelee erästä sananmuodostusopin alkukantaista ilmiötä. Monessa suhteessa mielenkiintoista persoonapronominiin taivutusta taas käsitellään kirjoituksessa »Zur

Geschichte der Deklination der Personalpronomina in den uralischen Sprachen» (SUST 98, 1950).

Uralilaisten kielten konjugaation historiaa Ravila on selviteltyt eri näkökulmista: »Über die entstehung des tscheremissischen konjugationssystem» (FUF 25, 1938), »Om konjugationens uppkomst i de uraliska språken» (Kungl. Humanistiska Vetenskapssamfundet i Uppsala, årsbok 1948), »Suomalais-ugrilaisen kielen tempusvartaloiden muodostumisesta» (Vir. 1957, saks. SUSA 59).

Kysymys sanaluokkajaosta ja sanaluokkien synnystä askarrutti myös Ravilaa. Jo luennoillaan Turun Yliopistossa hän käsitteli näitä seikkoja. Kirjoituksessaan »Sanaluokat, erityisesti uralilaisia kieliä silmällä pitäen» (Vir. 1953, saks. SUSA 59) hän katsoo sanaluokkajaan lähtökohdaksi uralilaisessa kielikunnassa jakautumisen toisaalta yksitavuisiin viittaussanoihin ja interjektioihin, toisaalta taas kaksitavuisiin nimityssanoihin.

Uralilaisten kielten syntaksin tutkijana Ravila kuuluu uranuurtajiin. Tämän alan tutkimus oli meillä ennen häntä perin vähäistä. Ravila ei pitänyt Tunkelon ja Grünthalin edustamaa noreenilaista tutkimussuuntaa hedelmällisenä, vaan lähestyi tätä tutkimuskenttää aivan eri lähtökohdista. Hänen syntaktinen pääteoksensa — ja muutenkin epäilemättä hänen tärkeimpiä ja kiinnostavimpia tutkimuksiaan — on toistasataasivuinen »Über die Verwendung der Numeruszeichen in den uralischen Sprachen» (FUF 27, 1941). Siihen liittyvät läheisesti suomenkieliset kirjoitukset »Numerusprobleemeja» (Vir. 1938) ja »Uralilaisen lauseen alkuperäisestä rakenteesta» (Vir. 1943). Näiden tutkimusten keskeiset ajatukset sisältyvät seuraaviin teeseihin: monikon ja kaksikon tunnukset ovat alkuaan liittyneet vain predikaattiin ja siitä vasta myöhemmin yleistyneet myös subjektiin; uralilaisessa lauseessa on vallitsevana periaatteena ollut alistussuhde, ja myös subjekti on ollut luonteeltaan nominaalisen predikaatin määrite. Myöhemmin Ravila on selvitel-

lyt kongruenssi-ilmiön alkuperää kirjoituksessa »Adjektiivattribuutin kongruenssin synty suomen kielessä» (Sananjalka 2, 1960). Adjektiivattribuutin kongruenssi on hänen mukaansa saanut alkunsa omalta pohjalta, vaikka kehityksessä sitten on saattanut olla osuutta vieraalla vaikutuksellakin. Tärkeää, meikäläisessä kielipiirissä kirjallisuudessa siihen mennessä likimain sivuutettua kysymystä valaisee »Lauseeseen liittyneet irralliset ainekset» (Vir. 1945).

Ravila alkoi tutkia lauseopin kysymyksiä aikana, jolloin tämä ala oli meillä jokseenkin kesannolla. Nykyäänhän syntaksin tutkimus on fennistiikan ja fenno-ugristiikankin piirissä huomattavan vilkasta. Tämä vilkkaus juontaa juurensa merkittävältä osalta — sekä välittömästi että välillisesti, so. oppilaiden välityksellä — juuri Ravilan antamista virikkeistä ja hänen innostavasta vaikutuksestaan.

Ei ole yllättävää, että sellainen valpas ja avarakatseinen tutkija kuin Ravila, joka sitä paitsi oli saanut myös filosofisen koulutuksen, tunsikin kiinnostusta yleisen kielitieteen kysymyksiin. Ne saivatkin hänen elämänsä viimeisinä vuosikymmeninä keskeisen sijan hänen tuotannossaan. Aloitan — ehkä hiukan tavallisuudesta poikkeavasti — hänen suppeasta oppikirjastaan, koska se valaisee havainnollisesti hänen näkemyksissään tapahtunutta kehitystä. »Johdatus kielihistoriaan» (Tietolipas 3, 1946), jota on jo kohta kolmen vuosikymmenen ajan käytetty yliopistollisena kurssikirjana, on harvinaisen selkeä ja solidi joskin suppea yleisesitys kielitieteen periaatteista. Kirjan valmistumisen aikoihin Ravila kertoi minulle, että häntä oli pyydetty kirjoittamaan kielitieteeseen johdettava suppea approbatur-kurssikirja. Hän sanoi antaneensa kirjalle nimen »Johdatus kielihistoriaan» korostaakseen sitä, että vain historiallinen kielentutkimus on varsinaista kielitiedettä. Kirjansa johdannossa hän sanoo mm. näin: »Deskriptiivinen tutkimus pyrkii useimmiten itsenäisesti harjoitettuna käytännöllisiin päämääriin, sen probleemit ovat sil-

loin kaikessa olennaisessa esitysteknillisinä. Voimme kuitenkin pysyttelemällä kokonaan synkronisella linjalla verrata esim. suomen ja ruotsin kieltä keskenään, paljastaa monta mielenkiintoista tosiseikkaa ja tehdä kerrassaan nerokkaita huomioita, mutta jos haluamme toteamuksiamme myös tieteellisesti pätevällä tavalla selittää, meidän on välttämättä turvauduttava historiallisen tutkimuksen apuun. Kielen nykyisyys voidaan asettaa oikeaan valoon vain sen menneisyyden avulla.» Myöhemmin hänen ajattelutapansa kuitenkin jossain määrin muuttui, hän alkoi antaa synkronisellekin kielentutkimukselle enemmän arvoa itsenäisenä kielitieteen osana. Tämä ilmenee mm. siinä, että hän Johdatuksensa uudessa, laajennetussa laitoksessa (1961) antaa runsaasti tilaa myös synkroniselle kielentutkimukselle. Äsken siteerattu kohtakin on kirjan johdannosta poistettu. Uuden laitoksen johdannossa hän sanoo sen sijaan: »Deskriptiivinen kielitiede ei ole kuitenkaan pelkästään käytännön tarpeita varten. Se luo sen perustan, jolle kaikki muu kieleen kohdistuva tutkimus rakentaa.» Ja: »Kielihistoria tulee epäamättömästi aina säilyttämään asemansa kielitieteen tärkeänä ja välttämättömänä osana, vaikka se ei enää voikaan, niin kuin nuorgammaattisen koulun voiman päivinä, pitää itseään ainoana todella tieteellisenä kielentutkimuksena.»

Monessa yhteydessä Ravila on suomalaiselle lukijakunnalle esitellyt muualla vallitsevia suuntia ja teorioita ja siten välittänyt meikäläiseen tutkimukseen hyödyllisiä ja usein hyvinkin hedelmällisiä vaikutteita. Hän ei kuitenkaan ole tyytynyt viileästi ja puolueettomasti referoimaan eri teorioita, vaan on aina samalla tuonut julki oman persoonallisen käsityksensä, joka on monesti ollut hyvinkin kriittinen. Toisissa kirjoituksissa hän taas on tarkastellut jotakin yleisen kielitieteen tai kielifilosofian kysymystä muista näkökulmista. Nämä kirjoitukset alkavat neuvostoliittolaista kielentutkimusta kauan kahleissaan pitänyttä marrilaisuutta esit-

televästä artikkelista »Mitä on ns. jafetologia» (Länsi 1938). Kirjoituksessa »Kielentutkimus ja positivismi» (Länsi 1941) Ravila puolustaa positivismiin nojautuvaa kielentutkimusta Karl Vosslerin ja strukturalistien kritiikkiä vastaan. Artikkelissaan »Lauseopin periaatekysymyksiä» (Vir. 1944) hän taas kritisoi muodolliseen logiikkaan perustuvaa lauseopin tutkimusta. Strukturaalikielitieteen käsitteitä selvittää artikkelissa »Kielitieteen yhtenäisyys» (Sananjalka 1, 1959; saks. SUSA 60) ja »Mitä on ymmärrettävä struktuurilla?» (Vir. 1959). Näihin liittyy myös kirjoitus »Morfeemi» (Vir. 1962). Kirjoituksessa »Kvantiteetti distinktiivisenä tekijänä» (Vir. 1961) Ravila tuo uusia näkökohtia kansainväliseen kiistaan siitä, voiko kielessä olla enemmän kuin kaksi fonologisesti relevanttia kvantiteettiastetta.

Ravila on myös luullakseni ensimmäisenä välittänyt suomalaiselle lukijakunnalle tietoja uudesta transformaatioteoriasta, kirjoituksessa »Transformaatioteoria» (Vir. 1963, saks. SUSA 64). Myöhemmin hän on käsitellyt tätä teoriaa artikkelissa »Die Philosophie der Transformationsgrammatik» (SUSA 68, 1967; suomeksi kokoelmassa »Totuus ja metodi», ks. alemm.). Hänen suhtautumisensa teoriaan oli varsin kriittinen. Etupäässä yleiskielitieteellisiä kirjoituksiaan Ravila on uudelleen julkaissut kokoelmassa »Totuus ja metodi» (1967).

Ravilan tieteellisessä työssä oli läpikäyväinä piirteinä tunkeutuminen syvälle ilmiöiden syihin ja asioiden asettaminen laajoihin yhteyksiin. Näin on luonnollista, että hän myös käsitteli esim. eri kielten ja kielikuntienkin välisiä sukulaisuussuhteita ja pohti periaatteelliselta kannalta tutkimusalamme merkitystä ja tehtäviä. Merjalaisten ongelmaa hän selvitteli kirjoituksessa »Merjalaiset, sukupuuttoon kuollut suomalais-ugrilainen kansa» (Länsi 1938). Toisella kertaa hän polemisoiti esitettyä käsitystä vastaan, että merjan kieli olisi ollut erityisen lähellä tšeremissiiä: »Merja und tšeremissen» (FUF

26, 1940). Indouralilaisen sukulaisuuden oletukseen hän suhtautui skeptisesti: kysymystä ei tieteeseen nykyisin keinoin voida ratkaista (»Die indouralische frage», FUF 23 Anz., 1935). Edellä on jo mainittu lapin kielen ja lappalaisten asemaa koskevat kirjoitukset. Suomen historian käsikirjaan (I, 1949) hän kirjoitti Suomen suvun esihistoriaa kielitieteen valossa käsittelevän luvun »Suomen suku ja Suomen kansa». Suomalais-ugrialaisten kielten ja yleisen kielitieteen suhdetta hän pohtii kirjoituksessa »Suomalais-ugrilaiset kielet ja yleinen kielitiede» (Vir. 1949). Suomalais-ugrilaisen ja suomen kielen tutkimuksen merkitystä ja tehtäviä hän taas käsittelee kirjoituksissaan »Die Stellung der finnisch-ugrischen Forschung» (SUSA 69, 1968) ja »Kielentutkimuksemme tietään etsimässä» (Sananjalka 11, 1969). Viimeksi mainitussa hän mm. esittää käsityksen, että meillä jälleen tarvittaisiin jotakin Setälän aikoinaan johtaman kielioppikomitean tapaista.

Ravilan tieteellisen tuotannon arvoa lisää suuresti hänen esikuvallisen selkeä ja helpotajuinen tyylinsä. Hän oli varmasti etevimpiä tieteellisen tyylin taitajia, mitä meillä on ollut. Olen elämäni varrella kuullut monta sellaista tieteellistä esitelmää, jonka anti on ollut kovin vähäinen, joko sisällön mielenkiinnostomuuden tai esitystavan heikkouden takia. Ravila ei milloinkaan pitänyt tällaista esitelmää, vaikka hänen pitämiensä tieteellisten esitelmien lukumäärä on suuri. Hänellä oli aina painavaa sanottavaa ja hän osasi esittää sen kiinnostavasti ja selkeästi. Kuvaavaa on, että monet edellä mainituistakin hänen tärkeimmistä artikkeleistaan on ensin pidetty esitelminä.

Vaikka olen edellä yrittänyt luonnehtia lähinnä Ravilan tieteellistä elämäntyötä, jättäen lähes kokonaan sivuun hänen tuloksekkaan toimintansa yleisen suomalaisen kulttuuripolitiikan alalla, en kuitenkaan voi sivuuttaa yhtä hänen toimintansa puolta: hänen puheitaan. Ravila oli loistava puhuja. Vieläkin muistan sen sytyttävän ja velvoittavan puheen, jonka

hän kunnanvanhimpana piti meille Turun Yliopiston beaaneille muistorikkaassa Phoenix-kahvilassa vapunaattona 1937. V. 1927 Turun Yliopiston ensimmäisessä promootiossa, joka samalla oli yliopiston vihkiäisjuhla, silloinen nuori maisteri Ravila piti isänmaalle puheen, jota en tosin ollut kuulemassa mutta jota olen kuullut muisteltavan harvinaisen loistokkaana ja mieliinpainuvana puheena. Myös ne puheet, jotka hän piti rehtorikautenaan Helsingin yliopiston avajaisissa, ovat asia-sisältönsä ja esitystapansa vuoksi jääneet monen kuulijan mieleen. Eikä sovi unohtaa niitä lukuisia ex tempore- ja muita puheita, joita hän piti vähemmän virallisissa ja täysin epävirallisissakin tilaisuuksissa.

Paavo Ravila oli sisimmältä luonteenlaadultaan ennen kaikkea humanisti ja patriootti. Hänen elämäkatsomustaan valaisevat ne sanat, joihin hän päätti viimeistä edellisen esimiehenesitelmänsä Suomalais-ugrilaisen Seuran vuosikokouksessa 1967 (siteeraan painetun saksalaisen tekstin mukaan, SUSA 69): »Der Vertreter der finnisch-ugrischen Forschung muss, falls er seine Arbeit überhaupt für sinnvoll halten will, einsehen, dass er der grossen Sache des Humanismus dient. Es ist speziell seine Aufgabe, mitzuhelfen bei der Klärung dessen, was es bedeutet, ein finnischer Mensch zu sein.» Ravila itse suoritti harvinaisen cheän ja tuloksellisen elämäntyön humanismin suuren asian hyväksi.

Osmo Ikola